

УДК 811.112.2*373.421

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.2.7>**Ірина КАЗИМІР**

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської мови, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, докторантка кафедри англійської мови, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID: 0000-0002-0230-4281

**КОНТЕКСТУАЛЬНО-СИНОНІМІЧНІ НОМІНАЦІЇ РЕФЕРЕНТА
В МЕДІАТЕКСТАХ СПОРТУ**

У сучасній англійській спостерігається перехід від традиційного, денотативного, структурного підходів до інтерпретації парадигматичних зв'язків до прагматичного та психолінгвістичного, які роблять акцент на взаємозамінності у контексті та сполучуваності, зближенні значень у лексиконі носія мови відповідно. Спільним для обох підходів є акцентуація на контексті того, хто говорить і ситуації спілкування, а також розгляд асоціативного зв'язку. Антропоцентризм модерної англійстики змушує нас звертатись до людського чинника у тих чи тих мас-медійних комунікативних контекстах. Газетний текст як одиниця комунікації з особливою семантикою має здатність впливати на читача за рахунок функціонування вербальних та невербальних складників. Когнітивно-дискурсивна парадигма активно вивчає мовленнєві явища, до яких відноситься категорія контекстуальної синонімії та семантика слова в аспекті його близькості чи тотожності крізь призму його емоційно-оцінної характеристики. Запропонована стаття покликана проаналізувати та встановити особливості функціонування номінації референта на матеріалі газетних статей спортивної тематики. Встановлено, що контекстуальна синонімія є вербально-ментальним дескриптором концептуальної картини світу під час всебічного опису денотата. На матеріалі статей якісно-масового спортивного спрямування виокремлюються засоби створення номінативного варіювання в тексті, а саме: прийоми номіналізації, прономіналізації, нумералізації, контрасту, пресупозиції та використання класового позначення людей. Стилійними засобами створення номінативного варіювання є метафоризація, метафтонімізація, евфемізація, антонімізація та перифразові номінації. Медіаторами контекстуальної синонімії визначено, що категорія «AGE» є однією із визначальних дескрипторів у спорті.

Ключові слова: контекстуальні синоніми, концептуальна картина світу, референт, номінація, спортивний дискурс.

**Iryna Kazymir. CONTEXTUALLY SYNONYMOUS NOMINATIONS OF THE REFERENT
IN SPORTS MEDIA TEXTS**

It is worth noting the process of transition from traditional, denotative, structural approaches to the interpretation of paradigmatic connections to pragmatic and psycholinguistic ones, which emphasize interchangeability in the context and combinability, convergence of meanings in the lexicon of the native speaker, respectively. Common to both approaches is a focus on the context of the speaker and the communication situation, as well as consideration of associative connection, which is broader than semantic. We will be guided by these two approaches in this study. The anthropocentrism of modern English studies motivates us to turn to the human factor in certain mass media communicative contexts. Newspaper text as a unit of communication with special semantics has the ability to influence the reader due to the functioning of verbal and non-verbal components. The cognitive-discursive paradigm actively studies speech phenomena, which include the category of contextual synonymy and the semantics of a word in the aspect of its proximity or identity through the field of its emotional and evaluative characteristics. The proposed article is aimed at analyzing and establishing the peculiarities of the functioning of the referent nomination based on the material of newspaper articles on sports topics. It has been established that contextual synonymy is a verbal-mental descriptor of the conceptual picture of the world during the comprehensive description of the denotation. On the material of sports articles, the means of creating nominative variations in the text are highlighted, namely: techniques of nominalization, pronominalization, numeralization, contrast, presupposition, use of class designation of people. Stylistic means of creating nominative variation are metaphorization, metaphonymization, euphemization, antonymization, and periphrastic nominations. Within the category of contextual synonymy, the category of «AGE» is one of the defining descriptors in sport has been determined.

Key words: contextual synonyms, conceptual picture of the world, referent, nomination, sport discourse.

Синонімія є відображенням когнітивного процесу, який барвисто характеризує наше мислення. Довгий час синонімія в аспекті термінознавства вважалася явищем шкідливим і свідчила про невпорядкованість вузькоспеціальної лексики. Утім, на сьогодні будь-який дискурс є незамкненою системою, в якій відбувається постійний розвиток нових значень

чи понять, тому виникнення синонімії всередині цього процесу є неминучим. При розгляді синонімії з когнітивних позицій видається очевидним, що вживання двох і більше синонімів дозволяє схарактеризувати поняття чи явище з різних сторін та робить професійну комунікацію ефективнішою. Спорт на сьогодні є одним із затребуваних видів дозвілля,

рентабельним об'єктом для ЗМІ та потужним засобом об'єднання нації. Спортивна сфера активно розвивається і є однією із значущих областей людської діяльності, яка містить суспільно-політичні, фінансові та економічні аспекти. Через виникнення нових спортивних реалій у мові з'являються нові та емергентні слова, словосполучення, терміни та поняття [9; 11; 12].

Актуальність запропонованої розвідки полягає у тому, що ситуативність дискурсивного простору газетного тексту завжди є пріоритетним об'єктом дослідження таких інтегративних дисциплін як прагмастилістика, лінгвокультурологія, дискурсивна лінгвістика, соціолінгвістика та контекстна лінгвістика зокрема. Принагідно зазначимо, що достеменно невирішеним на сьогодні залишається лінгвістичний статус категорії контекстуальної синонімії в межах теорії номінації на матеріалі спортивної тематики. Дослідження виконується в межах когнітивної лінгвістики, дискурсології, лінгвістики тексту, теорії номінації та референції.

Мета статті – проаналізувати та встановити особливості функціонування номінації референта на матеріалі газетних статей спортивної тематики.

Методологія та методика дослідження. У статті використовуються **методи:** компонентного (семантичного) аналізу для визначення семного складу лексеми; контекстного для встановлення кореферентності виокремлених одиниць, виокремлення прагматичної інформації та кінцевого складу лексем; логічного аналізу – для встановлення змін у семантиці; дефініційного аналізу для визначення вихідного об'єму значення.

Виклад основного матеріалу.

Синонімія – це відношення, яке існує між зв'язаними морфемами, лексемами, лексичними одиницями, фразами, реченнями та пропозиціями. Таким чином, синонімію можна поділяти на лексичну та пропозиційну синонімію, або на лексичну, фразову та пропозиційну.

Вчені стверджують, що можна встановити шкалу синонімії, яка складається з абсолютної синонімії (*absolute synonymy*), когнітивної (*cognitive synonymy*) синонімії та близької синонімії (*near synonymy*) [10, с. 193–200].

Мовознавиця Маја Станојевић зазначає те, що визначення когнітивної синонімії передбачає два можливі визначення. Заміна одного когнітивного синоніма іншим не повинна змінювати умови істинності речень, які їх містять. При цьому слід враховувати як

об'єктивні чинники, так і суб'єктивне ставлення, оскільки лексичне значення складається як з когнітивного, так і з асоціативного значення. Лінгвістка наголошує, що різні аспекти асоціативного значення надають дещо різного значення словам що можуть бути описані однаково (мати однакове описове значення).

Когнітивні синоніми відрізняються різними аспектами асоціативного значення, такими як експресивне значення, стилістичне значення, колокативне (асоціативне) значення тощо. У цьому відношенні, розглядаючи різні аргументи, когнітивні синоніми можуть диференціюватись на основі різних реєстрів, стилів чи діалектів, до яких вони належать, або через різні конотації, сполучення тощо [10, с. 193–200].

Синонімія забезпечує варіантність, різноманіття та експресивність мовлення. Це свідчить про те, що мовець по-різному ідентифікує предмет чи явище. Більшість синонімів співвідносяться за суміжними поняттями, оскільки основним їх функціональним призначенням є сприяння різнобарвному мовленню та створенню стилістичних відтінків. Якщо розглянути відношення до позначуваного поняття, то необхідно визнати, що лексичні варіанти, так і семантичні дублети або абсолютні синоніми співвідносяться з одним і тим самим поняттям. Відносні синоніми позначають близькі, але не тотожні поняття. З цього випливає, що варіанти слова:

- а) є позначеннями еквівалентних понять;
- б) мають значення, яке складається з однакової суми семантичних ознак;
- в) взаємозамінні в усіх повних оточеннях.

Як бачимо, абсолютні синоніми, володіючи першими двома характеристиками, не завжди здатні до взаємозаміни. Це можна прояснити з точки зору синтаксису. Абсолютна синонімія характеризується різною кількістю валентностей та різними можливостями сполучуваності із залежним словом. Вивчення явища синонімії має велику історію, але в теоретичному плані багато питань залишаються невирішеними. Як відомо, синонімія мовних засобів ґрунтується на співвідношенні плану змісту з планом вираження порівнюваних одиниць. План висловлювання і план змісту мови єдині, де окремі мовні рівні по-різному беруть участь у формуванні одиниць плану висловлювання [7].

Між планом вираження і планом змісту відзначається асиметричне ставлення, суть

якого зводиться до того, що план висловлювання прагне вмістити в себе якнайбільше різноманітного змісту, і тоді можемо говорити про мовну економію, а план змісту, навпаки, має тенденцію набути максимальної кількості форм для свого вираження, і тоді йдеться про певну «надлишковість» природної мови. Перша властивість викликає розвиток омонімічних та полісемічних слів, граматичних конструкцій та фонетичних форм.

Завдяки другій властивості формуються синонімічні ряди слів, граматичних конструкцій та фонетичних ознак. Завдяки цій властивості існує також варіативність конструкцій (однакове або подібне значення втілюється і в різних формах слів і конструкцій).

До корпусу контекстуальних синонімів належать слова або фразеологізми, які вступають у синонімічні відношення тільки (або переважно) у певних контекстуальних умовах [4, с. 18]. Так, контекстуальні синоніми відносяться до мовленнєвих явищ [1].

В основі виокремлення контекстуальної синонімії покладено семантичну (наявність хоча б однієї спільної семи) та функціональну спільність слів та сполучень, а також спільність контекстуального денотата (референта). Контекстуальна синонімія відрізняється від мовної тим, що спільна сема не фіксується у словнику, а виводиться під час аналізу [7, с. 28].

Таким чином, контекстуальна синонімія є мовленнєвим явищем, яке характеризується референтною ідентичністю, семантичною подібністю, єдністю функціонально-стилістичних показників та спільною прагматичною спрямованістю номінативних одиниць, які синонімізувалися в контексті.

В семантичному плані контекстуальні синоніми характеризуються незаданістю системою мови, номінативною факультативністю, невідтворюваністю поза контекстом і пантемпоральністю, тобто новизною, яка не залежить від часу [1, с. 7].

Виходячи з критеріїв виокремлення та визначення, можна відмітити такі проблеми визначення контекстуальних синонімів, як визначення обсягу спільного значення та встановлення спільності референта, відповідно, контексту, який є достатнім для однозначного встановлення синонімічності.

Контекстуальна синонімія характеризується асиметрією мовного знака та різносторонністю референта. Автори газетних статей намагаються найбільш точно та влучно вербально представити перед читачем усі смисли

того чи того поняття, явища чи особи з допомогою засобів вторинної номінації, звертаючись до контекстуальних синонімів.

Фактологічним матеріалом послуговували газетні тексти 2021–2024 рр. якісно-масової періодики («*THE TELEGRAPH*», «*THE GUARDIAN*», «*THE SUN*», «*MIRROR*», «*DAILY MAIL*»). На матеріалі статей спортивного спрямування наведемо класифікацію лексичних засобів створення номінативного варіювання референта. Наведемо приклади номінативного варіювання референта:

1. Номіналізація: *Ardie Savea, the New Zealand loose forward, was named World Rugby men's 15s player of the year on Sunday, despite ending up on the losing side in Saturday's Rugby World Cup final (THE GUARDIAN 29/20/2023).*

2. Прономіналізація (заміна номінальної назви на власну):

Delicious Orie has long been known as 'the next AJ' and will look to become Team GB's first Olympic super heavyweight gold medallist since Joshua when he heads across the Channel this summer (MIRROR 24/06/2024).

3. Нумералізація актуалізується заміною:

а) номінальної назви на кількісний займенник: (*many of us, we, footballers*):

Despite the evident impacts, many of us had not thought much about the climate crisis before diving into these conversations. As footballers, we're conditioned to focus on the next game, the next training session, often at the expense of broader world issues. Yet, as our discussions unfolded, a powerful shift began to take place. We started to see the potential for change not just in our personal lives but within our clubs and the wider football community (THE GUARDIAN 11/106/2024).

У наведеному прикладі контекстуальні синоніми: *we – footballers – football community* об'єднуються гіперо-гіпонімічним зв'язком.

б) номінальної назви на числівник (*hundreds of survivors, hundreds of women*):

«This settlement is the result of the bravery of hundreds of survivors who, despite legal obstacles, long odds and the best corporate legal talent money can buy, refused to be silent. The power of their story eventually won the day», John Manly, an attorney for the plaintiffs, said on Monday. The settlement will cover claims brought by hundreds of women (THE GUARDIAN 13/12/2021).

4. Класові та расові позначення людей:

The major stakeholders, most all of them are men and white men (THE GUARDIAN 16/08/2022);

Lionel Messi at 37: Cristiano Ronaldo rivalry, tearful Barcelona exit and World Cup triumph.

The curtain will soon come down on Lionel Messi's football career, but the Argentina star and Barcelona legend still has time to add more trophies to his cabinet. The veteran is part of Argentina's Copa America squad this summer, though, looking to add another continental title (MIRROR 24.06.2024);

На матеріалі масової газети «THE MIRROR», у статті «Meet the next gen of South Asian refs and coaches breaking through on the touchline» знаходимо номінативне варіювання на позначення расової приналежності (*people of colour, people of ethnic minority backgrounds, white background, Asian kid*):

«For example, someone higher up than me wanted me to help this other Asian kid reach the top, so they gave him to me to give him some guidance. You know when some say, 'People of colour have to work harder in life to get to where they are?', that's what I think I've had to do. Because of the hard work, I'm now equal. What else is it going to be [other than race]? I've been refereeing the same matches as anyone else». People from ethnic minority backgrounds still feel they have to work harder than those who come from a white background (MIRROR 19.11.2021).

У статті ставиться питання про долання бар'єрів у зв'язку з відсутністю південноазійських футболістів на полі.

Контекстуальні синоніми є потужними стилістичними засобами та прийомами для створення образності та оцінності з допомогою:

а) перифразових номінацій:

Liverpool's Mohamed Salah was the star of October, winning both player of the month and goal of the month (THE GUARDIAN 13.12.21);

Orie has long been known as 'the next AJ' and will look to become Team GB's first Olympic super heavyweight gold medallist since Joshua when he heads across the Channel this summer (MIRROR 24.06.24);

McCracken believes the mum-of-three will be stronger for her Tokyo experience, when she bowed out in the second round (MIRROR 24.06.24);

Lando Norris has become a regular thorn in Verstappen's side and really ought to have more than just the one win to show for it (MIRROR 24.06.24);

Colin Montgomerie has said expectation will have been "the killer" in Rory McIlroy's failure to win the US Open (MIRROR 24.06.24);

б) метафоризації:

These girls had spent their lives being taught that women were to exist in the shadows, on the periphery (THE GUARDIAN 10.06.2024);

«As we went out to play that game we knew that we had the whole country on our shoulders», says Kashia (THE GUARDIAN 17.06.2024);

в) метонімізація:

Seven steps to heaven: how England can reach the Rugby World Cup final (THE GUARDIAN 21.10.2023);

But the biggest drama was shared between the top two sides, Manchester City and Liverpool, as they both looked destined to choke. The title rivals entered the final day separated by just a point, with City knowing that a win over visitors Aston Villa would seal the crown (THE GUARDIAN 23.05.2021);

Norwich look almost doomed, Watford are struggling, while Everton and Burnley are in a dogfight – but who do Mirror Football's experts think will be playing their football in the Championship next season (MIRROR 01.04.2022);

India managed without Kohli when beating Australia on their own patch three and a half years ago but they could not have done it without Pant's audacity in pulling off a final-day chase at the Gabba, where no visiting side had won a Test since 1988 (THE GUARDIAN 19.06.2024);

Більшість номінацій команд в англійському футболі пов'язано з містом, в якому ця команда заснована або тренується: *Everton FC, Brighton FC, Norwich FC, Burtneley FC, Manchester City FC, Liverpool FC*. Почасти до топоніму додається слово «city». У найменуванні команди з додаванням визначеного артикля «the» прослідковується прагнення підкреслити факт об'єднання, згоди, наявності єдиної мети та командного духу: *The England squad are like a family and love being together. They have more experience of big games (MIRROR 14.11.2022).*

г) евфемізації:

*Lionel Messi has almost certainly his last chance to win a World Cup as a player. Lionel Messi will finally win the World Cup in his last dance on the world stage. Спостерігаємо процес контекстуального зближення значень лексем *chance – dance*, в результаті якої виникає потенційна сема 'позначення важливої гри', яка актуалізується у цьому контексті. Процес контекстуальної синонімізації лексем відбувається внаслідок семантичного відношення «перетину» із розширенням значення лексеми 'dance'.*

д) метафтонімізації:

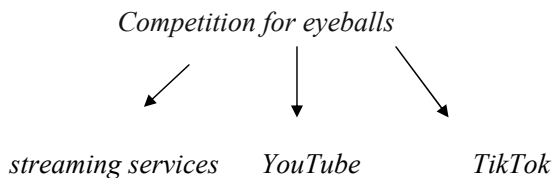
We have entered an era where World Cup tournaments feel like the equivalent of a four-hour director's cut: brilliant but flawed, with too many throwaway scenes before the thrilling denouement. У цьому контексті 'World Cup tournaments' синонімізується із метафтонімічною

конструкцією *‘a four-hour director’s cut’* яка первинно позначає версію кінофільму, відредаговану відповідно до побажань режисера і яка зазвичай містить сцени, вирізані з версії, створеної для загального розповсюдження. Область метафори дозволяє розширити значення фрази, а область метонімії слугує отриманню нових, емергентних значень, які потрібно вивести із метафори за моделлю ЦІЛЕ замість ЧАСТИНИ.

Унікаючи явище монотонності, контекстуальні синоніми спортивної тематики об’єднуються:

– гіперо-гіпонімічними відносинами:

Notably in a world where there is so much competition for eyeballs – from streaming services, YouTube, TikTok and more – and far fewer TV shows that we all tune in for, sport offers that rare thing: cultural touchstones and communal experiences.

If four points is enough to go through as one of the best performing third placed teams, they would face either Portugal or the winners of Group E, which would be one of Belgium, Romania, Slovakia and Ukraine. (MIRROR 25.06.2024).

Гіперонімом до наведеної групи КС є *Group E*, а гіпонімами відносно гіпероніма: *Belgium, Romania, Slovakia and Ukraine*. Гіпоніми між собою трактуються еквонімами.

– відносяться до однієї родової ієрархії: *group of players, immune*.

Створення номінативної варіативності референта в газетних онлайн-текстах досягається через представлення особи через опис одного чи кількох її актуальних ознак, а саме характеристика денотату за віком, посадою, місцем проживання:

Of course there still needs to be defensive rigour and tactical shape but, after 62 caps, the 31-year-old Slade sounds as if a weight has been lifted from his shoulders. “I mean, I’ve had a great career for England and been part of some really great squads. I’ve had some great experiences but, overall, there is probably a little bit of frustration in terms of how we have played sometimes, how I’ve played and how many opportunities I’ve had to get on the ball (THE GUARDIAN 12.06.2024).

The New Zealand head coach, Ian Foster, has insisted he “doesn’t care” who the All Blacks face

in next Saturday’s World Cup final after blitzing past Argentina to book a showdown with either England or South Africa (THE GUARDIAN 12.06.2023);

Ireland’s Andy Farrell was chosen as World Rugby coach of the year while Mark Tele’a, the All Blacks winger, won the award for breakthrough player of the year (THE GUARDIAN 29.10.2023);

The Brazilian left the pitch shaking his head, with the away supporters making their displeasure clearly heard (THE GUARDIAN 12.12.2021).

Прикметним для спортивного дискурсу є характеристика особи за віковою категорією, на відміну від медичного чи політичного дискурсів. Вік у спорті відіграє неабияке значення. Існують певні незмінні істини щодо продуктивності людського тіла в міру його старіння, зокрема, коли спортсмен досягає 40 років. Фізичний пік для більшості людей у більшості видів спорту припадає на вік від 25 до 35 років.

Протягом цього пікового періоду добре підготовлений спортсмен може створити найефективніше злиття м’язової сили, серцево-судинної системи, транспорту кисню, швидкості та часу реакції, а також розумових здібностей (включаючи здатність впоратися з конкурентним тиском). Усе це пов’язано з бажанням досягти успіху. Чимала кількість контекстуальних синонімів, які характеризують той чи той референт вербалізують важливість «віку» у категорії «спорт» і вказують на її домінування з-поміж інших дискурсів.

Одним із способів створення номінативної варіативності є досягання експресії у газетних текстах спортивної тематики через контраст у вигляді контекстуальних антонімів:

I would have wished we had more intensity, more physicality, more willingness to win the one-on-one duels.” And he was right. For all the fawning over United’s gegenpressing, Norwich under Dean Smith have improved immeasurably on that front. And they were at it again, Lukas Rupp and Billy Gilmour full of zip and energy (THE GUARDIAN 11.12.2021).

Тактика «gegenpressing» в перекладі на англійську означає «контрнапад». Найпростіше кажучи, гегенпресинг – це тактика, за якої команда, втративши м’яч, негайно намагається повернути м’яч, а не відступати, щоб перегрупуватися. Популяризована командами Юргена Клоппа «Боруссія Дортмунд» і «Ліверпуль», де основна ідея цієї тактики полягає в тому, щоби відхопити м’яч у суперника, протидіяти його контратаці, таким

чином, створюючи можливість забити м'яч миттєво.

Висновки з дослідження. Характеристикою спортивного дискурсу є спортивна ситуація, в рамках якої відбувається розгортання

процесу комунікації. Фактологічний матеріал свідчить про те, що категорія контекстуальної синонімії є вербально-ментальним дескриптором концептуальної картини не лише окремої лінгвокультури але й світу.

Література:

1. Басок В. А. Контекстуальна синонімія: семантико-стилістичний та прагматичний аспекти (на матеріалі іменників сучасної німецької мови): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2006. 20 с.
2. Бурковська О. Синонімія та варіантність у системі української термінології лісівництва. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2015. № 817. С. 47–54.
3. Козуб Л. С. Лінгвокультурологічний аспект дослідження спортивних повідомлень у друкованих засобах масової інформації. «Гуманітарний вісник» Черкаського державного технологічного університету. Серія: Іноземна філологія. 2008. С. 67–70.
4. Нечитайло О. І. Синоніми в лексикографії. Київ: Наукова думка, 1987. 132 с.
5. Семак Л. Семантико-стилістичний аспект контекстуальної синоніміки сучасної української жіночої прози. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28, т. 3. С. 77–82.
6. Серебрянська І. М. Лексичне розмаїття газетних текстів: засіб реалізації авторської думки чи данина моді. 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/340815055_Leksicne_rozmaitta_gazetnih_tekstiv_zasib_realizacii_avtorskoj_dumki_ci_danina_modi
7. Суддя А. М. Функціонування контекстуальних синонімів-прикметників у німецькомовному художньому дискурсі: когнітивний та прагмастилістичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2014. 20 с.
8. Chang Ch-Y., Clark S. Practical linguistic steganography using contextual synonym substitution and a novel vertex coding method // *Computational Linguistics* Vol. 40, № 2, 2014. P. 403–448. URL: http://cognet.mit.edu/journal/10.1162/coli_a_00176 (retrieved from 29.08.2023)
9. Lefever K. *New Media and Sport: International Legal Aspects*. Springer. 2012.
10. Maja Stanojević *Cognitive Synonymy*. FACTA UNIVERSITATIS Series: Linguistics and Literature Vol. 7, No 2, 2009, pp. 193–200
11. Müller T. *Football, language and linguistics*. Tübingen: Gunter Narr, 2007. P. 356–362.
12. Stead D. *Sport and the Media. Sport and Society: A Student Introduction*. 2nd Edition. SAGE Publications Ltd. 2008.